

Laudato si'

(1) De onderlinge afhankelijkheid van de schepselen

Lezing

In de tijd dat de HEER God aarde en hemel maakte, groeide er op de aarde nog geen enkele struik en was er geen enkel gewas opgeschoten, want de HEER God had het nog niet laten regenen op de aarde, en er waren geen mensen om het land te bewerken; wel was er water dat uit de aarde opweldde en de aardbodem overal bevloede. Toen maakte de HEER God de mens. Hij vormde hem uit stof, uit aarde, en blies hem levensadem in de neus. Zo werd de mens een levend wezen.

De HEER God legde in het oosten, in Eden, een tuin aan en daarin plaatste Hij de mens die Hij had gemaakt. Hij liet uit de aarde allerlei bomen opschieten die er aanlokkelijk uitzagen, met heerlijke vruchten. In het midden van de tuin stonden de levensboom en de boom van de kennis van goed en kwaad.

Er ontspringt in Eden een rivier die de tuin bevloeit. Verderop vertakt ze zich in vier grote stromen. Een daarvan is de Pison; die stroomt om heel Chawila heen, het land waar goud gevonden wordt. (Het goud van dat land is uitstekend, en er is daar ook balsemhars en onyx.) De tweede rivier heet Gichon; die stroomt om heel Nubië heen. De derde rivier heet Tigris; die loopt ten oosten van Assyrië. De vierde ten slotte is de Eufraat.

De HEER God bracht de mens dus in de tuin van Eden, om die te bewerken en erover te waken. Hij legde hem het volgende verbod op: 'Van alle bomen in de tuin mag je eten, maar niet van de boom van de kennis van goed en kwaad; wanneer je daarvan eet, zul je onherroepelijk sterven.'

Gen 2,4b-17 (NBV21)

Overweging

Een paar mensen wisten dat ik vandaag een overweging zou brengen . Ze hebben de vorige weken nog vlug een paar kranten in mijn handen geduwd.

In "De Morgen" van 3 februari lees ik :

"Extreem weer kostte Europa al 500 miljard"

Het rapport van het Europees Milieuagentschap is vooral belangrijk omdat we weten dat extreem weer in de toekomst vaker en feller zal voorkomen. "Daar bestaat geen twijfel over" zegt Thiery. Hij berekende vorig jaar dat zelfs als de huidige klimaatbeloftes gehaald worden, kinderen die vandaag geboren worden tot zeven keer meer met extreem weer te maken zullen krijgen dan zestigers. "De cijfers spreken voor zich : we kijken aan tegen een enorme economische schade en menselijke tol die als een last op alle generaties weegt".

En gisteren las ik op "VRT News" :

Dat er een tapijt van 100.000 dode vissen voor de kusten van La Rochelle (Frankrijk) dreef. De netten van een grote vissersboot (tweede grootste ter wereld) waren gescheurd. Het zijn deze drijvende visfabrieken die de visgronden van de arme landen plunderen waardoor de plaatselijke vissers geen bron van inkomsten meer hebben.

En ook nog op het nieuws :

Elk jaar verdwijnen grote delen regenwoud in Colombia om plaats te maken voor het verbouwen van coca. De cocabladeren worden door de plaatselijk maffia verwerkt tot cocaïne en verscheept naar Europa (o.a. Antwerpen en Rotterdam). Deze drugshandel heeft al geleid tot aanslagen in de straten van Antwerpen.

ONDERLINGE AFHANKELIJKHEID

En toch wil ik hier even teruggaan naar de tekst op ons volgblaadje. Deze tekst wordt door paus Franciscus aangehaald in zijn encycliek “Laudato si” (en die zou komen uit de Katholieke Catechismus)

“De onderlinge afhankelijkheid van de schepselen is door God gewild. De zon en de maan, de ceder en de kleinste bloem, de arend en de mus, al die ontelbare verscheidenheden en ongelijkheden betekenen dat geen enkel schepsel op zichzelf volstaat. Ze bestaan slechts in afhankelijkheid van elkaar, en moeten elkaar aanvullen en elkaar dienen”

Deze tekst deed me meteen denken aan “het web van Indra” uit het hindoeïsme en vroege Boeddhisme waarmee deze onderlinge afhankelijkheid gesymboliseerd wordt.

De God Indra woonde in een groot paleis op de berg Meru. Boven dit paleis hing een ontzagwekkend groot web. In elke knoop van het web (waar draden samen komen) bevond zich een spiegelende parel die alle andere parels in het net weerspiegelde. (vergelijk met sommige moderne astronomen die vermoeden dat het universum een soort holografische projectie is). Dit verhaal maakt meteen ook duidelijk dat ook hindoeverhalen en boeddhistische teksten niet letterlijk moeten genomen worden.

Dit symbolische web omspant de hele werkelijkheid van “de bijtjes en de bloempjes” tot het hele universum (inclusief het Goddelijke) Sommigen noemen dit “het wonder van bestaan”.

AFSCHEIDING ?

De mensheid doet maar al te vaak alsof ze geen deel uitmaakt van dit web. We handelen alsof we ervan afgescheiden zijn. “We denken er ons los van.....” zoals sommigen zeggen.

- **Afscheiding van de natuur :**
Door deze illusoire afscheiding veroorzaken we crisissen : klimaatverandering – plasticsoep – afname van biodiversiteit – onafbreekbare chemicaliën (denk aan het PFOS-verhaal en 3M en de Antwerpse Oosterweelverbinding)
- **Afscheiding van de medemens :** We scheiden ons ook af van onze broeders en zusters door o.a. een onrechtvaardige verdeling van rijkdom en hulpbronnen. Dit veroorzaakt sociale spanningen, onvrede en oorlog.
- **Afscheiding van God :** Uiteindelijk scheiden we ons ook af van God als schepper van dit web. We leven van God los.

Deze afscheidingen gaan vaak hand in hand zoals uit volgend krantenartikel blijkt.

Uit “De Standaard” van 15 januari:

We zijn niet met te veel op deze aardbol, we consumeren te veel (demografe Soumaya Majdoub naar aanleiding van de uitspraken van de paus over ‘meer of minder kinderen’)

Vandaag is 10% van de totale wereldbevolking verantwoordelijk voor bijna 40% van al het energieverbruik. Kijken we naar de CO2-uitstoot, dan is het zo dat de rijkste helft van de wereldbevolking liefst 86% van de globale CO2-uitstoot veroorzaakt. Zelfs als er in de lage-inkomenslanden een paar miljard mensen zouden bijkomen, scheelt dat amper in uitstoot. Toch worden die landen voortdurend met de vinger gewezen, omdat mensen er gemiddeld meer kinderen krijgen. We zouden beter in de spiegel kijken, in plaats van te blijven schuilen achter mythes die vooral dienen om de eigen verantwoordelijkheid te ontlopen.

Ik vraag me af we de Bijbelse erfzonde niet in deze context moeten bekijken (maar ik ben geen theoloog). God verjoeg ons uit “het paradijs” (het web?) toen we aten van de verboden vrucht van kennis van goed en kwaad en daarmee aan God gelijk wilden worden. Verbanning (afscheiding?) was het gevolg. Uiteraard moeten we ook dit verhaal niet letterlijk, maar symbolisch lezen.

OORZAAK EN GEVOLG - DE NATUUR STRAFT NIET (en God evenmin?)

In dit (symbolische) web gelden wetten; o.a. fysische wetten, wetten van oorzaak en gevolg. Als we ongehinderd CO2 in de atmosfeer pompen stijgt onvermijdelijk de temperatuur omdat CO2 een broeikasgas is (een gas dat warmte vasthoudt).....met “een keten van oorzaken en gevolgen” als gevolg.

Uit “Tertio” – 19 januari 2022:

Natuur straft mens niet

Pollutie is het gevolg van menselijk ingrijpen. De natuur straft de mens niet met klimaatopwarming. De klimaatopwarming is het gevolg van het collectieve menselijke handelen.

Wat betekent dat alles voor de menselijke verantwoordelijkheid? Rampen zijn geen straffen. Sommige hebben te maken met het menselijke handelen, andere niet. De verantwoordelijkheid voor de natuur lijkt een tussenmenselijke verantwoordelijkheid te zijn. Filosoof Hans Jonas omschrijft die verantwoordelijkheid als volgt: “Handel zo, dat de effecten van je handeling in overeenstemming zijn met de altijd durende aanwezigheid van echt menselijk leven op aarde”.

Het is mijn overtuiging dat er in het web ook spirituele wetmatigheden zijn waarbij oorzaak en gevolg spelen. Als we zondigen tegen “de liefde” dan zullen de gevolgen er ook naar zijn (en moeten we niet verbaasd zijn als er plots 100.000 Russische soldaten samentroepen aan de grenzen van Oekraïne)

LAUDATO SI

Wie had gedacht dat ik nog eens een encycliek zou lezen...

We overlopen even de inhoud van de encycliek en leggen een paar accenten.

- **Hoofdstuk 1 : Wat er in ons huis gebeurt.** In dit hoofdstuk geeft de paus een overzicht van de huidige ecologische problematiek : vervuiling en klimaatverandering, het waterprobleem, de teloorgang van de biodiversiteit, de achteruitgang van de kwaliteit van het menselijk leven en sociaal verval, de wereldwijde ongelijkheid en de zwakke reacties op dit alles.
- **Hoofdstuk 2 : Het evangelie van de schepping.** In dit hoofdstuk gaat de paus op zoek naar de rijkdom die het Christelijk geloof kan aanbieden voor een integrale benadering van de ecologie en voor een volwaardige ontwikkeling van de mensheid. Hij baseert zich hierbij sterk op de wijsheid van de Bijbelse verhalen.
- **Hoofdstuk 3 : de menselijke oorzaak van de ecologische crisis :** De paus legt hier sterk de nadruk op de globalisering van het technocratisch paradigma en de crisis en de gevolgen van het moderne antropocentrisme (= de mens is te uitsluitend de norm/het centrum van de dingen). Doorheen zijn encycliek legt de paus de menselijke oorzaak eveneens bij het gebrek aan een spirituele benadering dat zich uit in : egoïsme – machtsdenken – ongebreidelde hebzucht – gebrek aan solidariteit enz.

- **Hoofdstuk 4 : een “integrale” ecologie.** Zoals de term integraal al aangeeft pleit de paus hier voor een totaalaanpak. Iedere ecologische aanpak moet een sociaal perspectief bevatten dat rekening houdt met de fundamentele rechten van de meest achtergestelden. Opvallend in dit hoofdstuk is dat de paus de natuur aan de kant plaatst van de meest verdrukten op deze aarde. Voorts pleit de paus voor het respect van de culturele eigenheid van volkeren en voor rechtvaardigheid tussen de generaties.
- **Hoofdstuk 5 : Enkele oriëntatiepunten en actiepunten.** Naast de oproep voor een internationale, nationale en lokale politieke dialoog doet de paus in dit hoofdstuk ook een oproep tot een dialoog tussen de religies en de wetenschappen.
- **Hoofdstuk 6 : Ecologische opvoeding en spiritualiteit.** In dit laatste hoofdstuk pleit de paus voor een focus op een andere levensstijl (economie van de matigheid), een opvoeding tot bondgenootschap tussen mensheid en milieu en tot een ecologische bekering. **Als “de uiterlijke woestijnen zich in de wereld vermenigvuldigen omdat de innerlijke woestijnen zo uitgestrekt zijn geworden”, is de ecologische crisis een oproep tot een diepgaande innerlijke bekering;** aldus de paus.

SINT-FRANCISCUS

Het lezen van deze encycliek deed mij ook meteen vermoeden waarom deze paus voor de naam Franciscus heeft gekozen. “Laudato si” (“Geprezen zijt gij”) is ook de aanhef van het bekende “Zonnelied” van Franciscus van Assisi.

Enkele citaten uit de inleiding van de encycliek :

“Franciscus is volgens mij het voorbeeld bij uitstek voor de bescherming van het zwakke en voor een integrale ecologie, beleefd op een vreugdevolle en authentieke manier.”

“In Franciscus wordt duidelijk hoe de zorg voor de natuur onlosmakelijk samen gaat met rechtvaardigheid tegenover de armen, maatschappelijk engagement en innerlijke vrede”

“Zijn leerling, Sint-Bonaventura, getuigde dat hij (Sint-Franciscus) vervuld werd van een nog grotere tederheid als hij de gemeenschappelijke oorsprong van alles beschouwde, en hij sprak alle schepselen, hoe klein ook, aan als broer of zuster. Deze overtuiging kan niet als een irrationele romantiek weggewuifd worden, want ze heeft gevolgen voor de keuzes die ons gedrag bepalen”.

“De armoede en de soberheid van Sint Franciscus waren geen uiterlijk ascetisme maar iets veel radicaler: de afwijzing om de realiteit te laten verworden tot een puur object van gebruik en overheersing”

“Daarom vroeg hij om in een klooster steeds een deel van de tuin onbewerkt te laten om er wilde planten te laten groeien zodat wie ze bewonderde zijn gedachten op God, schepper van zoveel schoonheid, kon richten. De wereld is meer dan een probleem dat opgelost moet worden, het is een blij mysterie dat we bewonderen met vreugde en lof”.

GEBED VOOR ONZE AARDE (door paus Franciscus)

Almachtige God,
U bent aanwezig
in het universum en in het kleinste van uw schepselen,
U omarmt alles wat bestaat met uw liefde.
Stort Uw liefdeskracht ook uit over ons,
opdat wij het leven en de schoonheid beschermen.
Overstelp ons met uw vrede,
opdat wij als broers en zusters samenleven,
zonder iemand kwaad te berokkenen.
O, God van de armen,
help ons om hen die uitgestoten en vergeten worden,
en die zo kostbaar zijn in uw ogen,
bij te staan.
Genees ons,
opdat wij beschermers van de aarde worden
en ons niet gedragen als roofdieren.
Genees ons,
opdat wij zaaiers van schoonheid worden
en niet van vervuiling en vernietiging.
Raak de harten van hen die eigen profijt najagen
ten koste van de aarde en de armen.
Leer ons alles naar waarde te schatten,
en vol bewondering te aanschouwen.
Laat ons op onze weg naar het oneindige licht,
ontdekken hoe diep verbonden wij zijn met alle schepselen.
Dank U omdat U, nu en altijd, bij ons bent.
Wij vragen U, sterk ons in onze strijd
voor rechtvaardigheid, liefde en vrede.

ECOKERK

De encycliek "Laudato si" heeft binnen de kerk aanleiding gegeven tot een "Laudato si" Actieplatform

Zie www.ecokerk.be

Je vindt er een checklist om je gezin, groep, parochie of gemeenschap "Laudato Si"-proof te maken. Zo wordt het wel heel concreet.

André Nuytemans
De Lier, 6 februari 2022